

Nr 195.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen; given Stockholms slott den 11 mars 1932.

Under återopande av bilagda i statsrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen.

§ 12.

Ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, åtnjuter av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen tjugufem riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt tretusen femhundra riksdaler. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äge att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för fem resor fram och åter.

Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente sjutton riksdaler, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt tvåtusen fyrahundra riksdaler.

Den ledamot — — — — — tillkommande dagtraktamente.

Vill ledamot — — — — — Konungens befallningshavande.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Gärde.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 11 mars 1932.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADEN-
NER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, fråga angående *ändring av bestämmelserna i riksdagsordningen om riksdagsmans rätt till arvode m. m.*

Föredraganden anför:

»Jämlikt § 12 riksdagsordningen åtnjuter ledamot av första kammaren, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, av statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt i dagtraktamente under riksdagen 32 kronor, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt 4 500 kronor. Ledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besöker hemorten, äger att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter. Ledamot av första kammaren, som är bosatt å ort där riksdag hålles, undfår i dagtraktamente 24 kronor, vilket dagtraktamente dock ej må överstiga sammanlagt 3 400 kronor. Vad § 12 i nu nämnda hänseenden innehåller i fråga om ledamot av första kammaren gäller enligt § 23 jämväl beträffande ledamot av andra kammaren. Enligt samma grunder beräknas jämlikt § 50 även den ersättning, som tillkommer ledamot av utrikesnämnden för inställelse vid sammanträde, då riksdagen ej är samlad.

Vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m. framhöll chefen för finansdepartementet, att det med hänsyn till den på senare år inträffade nedgången i levnadskostnaderna syntes honom rimligt, att för samtliga ledamöter av riksdagen dagtraktamentet nedsattes med 7 kronor. Ändring syntes jämväl böra vidtagas i arvoden för statsrevisorerna samt för ledamöter av kyrkomöte.

Vid upptagande i riksstaten av förevarande anslag togs hänsyn till den kostnadsminskning, som i enlighet härmed kunde beräknas.

Jag anhåller nu att få underställa Kungl. Maj:ts prövning närmare förslag i denna fråga i vad den avser ändring i riksdagsordningen.

I samband härmed vill jag — i enlighet med vad jag framhöll vid anmälan i statsrådet den 19 februari 1932, i och för propositions avlåtande, av det utav särskild kommitté den 31 oktober 1931 avgivna betänkandet med förslag angående vissa ändringar i riksdagens arbetsformer m. m. — till behandling upptaga ett av nämnda kommitté framlagt förslag att, under förutsättning av påskferiernas förkortning, utvidga riksdagsmännens rätt till fria resor under riksdagstiden.¹

Enligt den ursprungliga lydelsen av § 12 riksdagsordningen ägde riksdagsman i första kammaren ej att för denna befattning uppbära något arvode. Ledamot av andra kammaren åter var enligt § 23 berättigad att av statsmedel åtnjuta ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arvode av 1 200 kronor för varje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöste riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot av nämnda kammare eljest avginge från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid av dess sammanträde förflutit, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot skulle undfå, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente 10 kronor, dock högst sammanlagt 1 200 kronor.

Historik.

År 1891 genomfördes den ändring i § 23 riksdagsordningen, att dagtraktamente skulle utgå även under riksdagssammanträde, som följde efter riksdagsupplösning på grund av Konungens förordnande om nya val.

I samband med 1909 års rösträttsreform likställdes ledamot av första kammaren i arvodeshänseende med ledamot av andra kammaren. De huvudsakliga ersättningsbestämmelserna upptogos därvid i § 12 riksdagsordningen, medan § 23 väsentligen begränsades till att innefatta en hänvisning till förstnämnda paragraf.

Vid 1914 års andra riksdag infördes en bestämmelse av innehåll, att riksdagsledamot, som under lagtima riksdag efter beviljad ledighet besökte hemorten, ägde att av statsmedel undfå ersättning för därav föranledd resekostnad, dock högst för två resor fram och åter.

Frågan om höjning av riksdagsmannaarvodet, vilken varit föremål för motioner vid 1913 års riksdag och 1914 års andra riksdag men då ej vunnit sin lösning, upptogs ånyo till behandling vid 1917 års riksdag i anledning av då väckta motioner (nr 102 i första kammaren, nr 349 och 403 i andra kammaren).

I utlåtande (nr 18) över dessa motioner anslöt sig konstitutionsutskottet till den av motionärerna uttalade uppfattningen, att arvodet borde höjas. Till motivering av denna sin ståndpunkt yttrade utskottet:

Det syntes vara ovedersägligt, att det arvode som 1865 bestämts för andra kammarens ledamöter och 1909 införts även för första kammarens vidkommande, i de flesta fall icke utgjorde skäligen ersättning för de kostnader, som vore förenade med riksdagsuppdragets fullgörande. Levnadskostnadernas stora stegring sedan 1865 utgjorde givetvis i och för sig det starkaste och avgörande argumentet. Men härtill komme det förändrade läge, vari arvodesfrågan råkat, i den mån, särskilt genom förändrade rösträttsbestämmelser, representeranter för folkklasser, som 1865 ännu varit så gott som orepresenterade,

¹ Statens off. utr. 1931: 26 sid. 134 ff.; Kungl. Maj:ts prop. 1932 nr 105 sid. 37, 45.

kommit att taga plats i båda kamrarna. Arvodets storlek måste beräknas med hänsyn jämväl till sådana ledamöter av riksdagen, som under riksdagstiden ginge miste om hela sin arbetsförtjänst eller väsentlig del därav.

Sedan utskottet härefter uttalat sig för att arvodet alltid skulle utgå i form av dagtraktamente, yttrade utskottet i fråga om grunderna för arvodets bestämmande:

Vid bedömandet av den synnerligen grannliga frågan, till vilket belopp arvodet borde höjas, hade utskottet utgått från följande förutsättningar. Arvodets effektiva värde borde ungefärligen motsvara det, som det då gällande arvodesbeloppet ägt vid den tidpunkt, då det bestämts. Vidare följde det både av arvodesbestämmelsernas karaktär av grundlagsbud och av deras ömtåliga natur i övrigt, att den höjning, som komme i fråga, borde göras så pass stor, att nya ändringar i bestämmelserna — under förutsättning att dåvarande stadganden angående riksdagstidens längd alltjämt gällde — icke under närmaste tid behövde ifrågasättas.

Utskottet fann sig böra tillstyrka, att arvodet bestämdes till ett belopp av 20 kronor om dagen, dock högst 2 400 kronor. En av vissa motionärer uttalad uppfattning, att de riksdagsmän, som vore bosatta i Stockholm, borde erhålla ett något lägre arvode än övriga, ansåg utskottet väl grundad. Arvodesbeloppet syntes för dessa riksdagsmän lämpligen kunna sättas till tre fjärdedelar av det normala eller till 15 kronor om dagen, högst 1 800 kronor.

I enlighet härmed antog riksdagen såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling förslag till ändrad lydelse av §§ 12 och 23 riksdagsordningen, vilket förslag slutligt antogs vid 1918 års lagtima riksdag.

Vid 1919 års lagtima riksdag väcktes en motion (nr 330 i andra kammaren), vari bland annat hemställdes om riksdagsmannaarvodets höjning till 3 600 kronor eller annat skäligt belopp.

I sitt utlåtande (nr 27) i anledning av denna motion fann konstitutionsutskottet väl de genom penningvärdets häftiga fall utomordentligt stegrade levnadskostnaderna hava gjort den nyligen stadgade ersättningen otillräcklig. Utskottet ansåg emellertid den dåvarande tidpunkten med dess ovissa prissförhållanden icke lämplig för en ny reglering av arvoden och avstyrkte bifall till motionen.

Motionen avslogs därefter av båda kamrarna.

Vid 1920 års riksdag väcktes ånyo motion i ämnet (nr 326 i andra kammaren), innefattande förslag om höjning av dagtraktamentena till 40 kronor respektive 30 kronor och av maximiarvoden till 4 800 kronor respektive 3 600 kronor.

Med anledning av motionen framhöll konstitutionsutskottet i utlåtande (nr 43) — efter erinran om att år 1919 en lämpligare tidpunkt ansetts böra avvaktas för arvodesökningen — hursom med hänsyn till penningvärdets utveckling en höjning av arvodesbeloppet icke längre kunde undanskjutas. För att arvodets effektiva värde skulle motsvara det ursprungligen fastställda beloppet, fann utskottet arvodet böra bestämmas till 32 kronor respektive 24 kronor om dagen. Den längsta tid, för vilken arvode skulle utgå, ansågs böra

fastställas till 140 dagar, i följd varav maximiarvodena föreslogos skola i avrundade tal utgöra 4 500 kronor respektive 3 400 kronor.

I enlighet med utskottets hemställan antog riksdagen såsom vilande förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen. Detta förslag antogs slutligt vid 1921 års riksdag.

Vid riksdagarna åren 1922, 1924 och 1927 framlades motionsvis förslag, att riksdagsmännens arvoden skulle åter sänkas. Motionerna blevo dock, efter avstyrkande av konstitutionsutskottet, av kamrarna avslagna. 1922, 1924, 1927.

Såsom ett led i strävandena att möjliggöra ett jämnt och snabbt bedrivande av riksdagsarbetet har den för utredning av frågan rörande riksdagens arbetsformer tillsatta kommittén föreslagit, att riksdagens påskferier — varom någon bestämmelse icke finnes i grundlagarna eller andra författningar — avkortas från numera i praxis tillämpade fjorton å femton dagar till åtta dagar. I samband härmed har kommittén framlagt förslag, att riksdagsmännen skola erhålla rätt till ersättning för högst fem i stället för, såsom nu är stadgat, högst två resor till och från hemorten under riksdagens lopp. Kommittén har i ämnet närmare anfört:

Kommittén
rörande riks-
dagens arbets-
former 1931.

Utan tvivel framträdde under nuvarande förhållanden ett fullt legitimt behov av en tämligen avsevärd sammanhängande ledighet under loppet av riksdagssessionen. De flesta av riksdagens ledamöter hade i sina hemorter åtskilliga allmänna och enskilda angelägenheter att ombesörja, vilka icke kunde helt försummas under riksdagstiden. Då för närvarande ersättning för resor till och från hemorten under riksdagens lopp utginge endast för högst 2 resor fram och åter, måste alltså täta resor till hemorten medföra betydande kostnader för riksdagsmännen. Med hänsyn härtill vore det icke orimligt, att en sammanhängande ledighet funnes anordnad, till vilken göromål i hemorterna kunde i avsevärd mån koncentreras.

Emellertid kunde det ej förnekas, att de långa påskferierna vore till icke oväsentligt hinder för ett lugnt och jämnt bedrivande av riksdagsarbetet samt bidroge till den starka anhopningen av ärenden under riksdagens sista veckor. Kommittén hade därför ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke en förkortning av påskledigheten kunde vara möjlig att genomföra. Det syntes kommittén, som om en dylik förkortning skulle kunna vidtagas, under förutsättning att samtidigt en utvidgning skedde av riksdagsmännens rätt till fria resor mellan Stockholm och hemorten under riksdagens lopp. Kommittén ville föreslå, att påskledigheten avkortades till en tid av 8 dagar — att förläggas förslagsvis från och med onsdagen före påsk till och med onsdagen efter påsk — samt att i samband härmed riksdagsmännen erhöles rätt till reseersättning för högst 5 i stället för, såsom nu vore stadgat, högst 2 resor fram och åter under riksdagens lopp.

Medgivande av en dylik utvidgning av rätten till fria resor skulle för statsverket komma att medföra en kostnadsökning, vilken med utgångspunkt från 1931 års resekostnader för riksdagens ledamöter kunde approximativt uppskattas till omkring 75 000 kronor för år. Denna kostnadsökning syntes visserligen avsevärd, men kommittén hade funnit den tidsvinst och de fördelar i övrigt, som med påskferiernas avkortande skulle ernås, vara så betydande, att de syntes kommittén motivera den ökade utgiften.

För genomförande av förslaget om rätt till ökat antal fria resor mellan Stockholm och hemorten krävdes grundlagsändring. Med avseende å påsk-

feriernas omfattning syntes däremot någon grundlagsföreskrift eller annan författningsbestämmelse icke vara erforderlig. Kommittén ville emellertid uttryckligen betona, att en inskränkning av påskledigheten, på sätt kommittén föreslagit, för kommittén utgjorde en bestämd förutsättning för förslaget om utökning av rätten till fria resor samt att förty sådan utökning med den avsevärda kostnadsstegring, som därmed skulle följa, enligt kommitténs mening icke borde ske, därest nuvarande praxis beträffande påskferierna ansåges böra bibehållas.

Utländsk
lagstift-
ning.

I fråga om parlamentsledamöternas arvoden i vissa främmande, mindre länder tillåter jag mig här lämna följande upplysningar, vilka införskaffats genom utrikesdepartementets försorg.

Danmark: Enligt lagen den 11 april 1920 (jfr lag den 28 juni 1920) om val till riksdagen gäller, att riksdagsmännens arvode utgör 4 000 kronor om året för de ledamöter, som äro bosatta i Köpenhamn eller inom ett avstånd av 20 kilometer därifrån, samt 5 200 kronor för övriga ledamöter. Å dessa arvoden utgår dyrtidstillägg enligt i tjänstemannalagen stadgade grunder. Sammanträdestidens längd utgör genomsnittligt cirka 7 månader.

Finland: Riksdagsmännens avlöningsförmåner regleras genom en den 23 mars 1928 utfärdad lag om riksdagsmannaarvode, enligt vilken arvodet vid lagtima riksdag utgör 24 000 mark, beräknat efter ett dagarvode av 200 mark. Enligt samma lag uppbär riksdagsman vid urtima riksdag dagarvode för varje dag, riksdagen är församlad. Efter förslag av regeringen har emellertid 1931 års riksdag antagit en temporär ändring av lagen om riksdagsmannaarvode, utfärdad den 31 december 1931 och innefattande, att riksdagsmannaarvodet under år 1932 sänkes till 21 000 mark, motsvarande ett dagarvode av 175 mark. Sessionstidens längd utgör i regel $3\frac{1}{2}$ å 4 månader.

Norge: Enligt lagen den 11 augusti 1924 (jfr lag den 22 april 1927) om gottgörelse till stortingsmän erhåller envar representant 6 000 kronor för varje lagtima storting utan hänsyn till sammanträdestidens längd. Regelmässigt pågår lagtima storting 5 å 6 månader. Vid urtima ting är gottgörelsen 28 kronor för dag.

Belgien: Senator åtnjuter gottgörelse för sina med mandatet förenade kostnader, vilken gottgörelse sedan december 1929 utgår med 28 000 francs (5 600 belgas). Medlem av representanternas kammare åtnjuter sedan samma tid årligt arvode av 42 000 francs (8 400 belgas). En i april 1931 framställd proposition om sänkning av sistnämnda belopp avslogs av kammaren.

Holland: Ledamot av första kammaren åtnjuter traktamente av 20 gulden för varje dag, då han bevisar ett kammarens sammanträde. Ledamot av andra kammaren åtnjuter ett årligt arvode av 5 000 gulden, talmannen dessutom ett extra arvode av 5 000 gulden.

Schweiz: Ledamot av nationalrådet (nedre kammaren) erhåller enligt en lag av år 1929 traktamente av 40 francs om dagen. Ledamot av ständerrådet (övre kammaren) uppbär dagtraktamente, vars belopp i regel fastställas av vederbörande kanton och i ungefärlig överensstämmelse med det till ledamot av nationalrådet utgående traktamentet.

I årets statsverksproposition underströk chefen för finansdepartementet angelägenheten av att på alla områden söka nedbringa statens utgifter samt anförde till utveckling av skälen för en sänkning av riksdagsmannaarvodena i huvudsak följande:

*Chefen för
finansdepartementet
januari
1932.*

De belopp, med vilka berörda arvoden utginge, hade bestämts vid en tid med avsevärt lägre penningvärde än det nuvarande. Sålunda hade talet för levnads-kostnadsökningen år 1921 uppgått till i genomsnitt 241, medan motsvarande tal för år 1931 varit endast 159. Detta innebure en nedgång i levnadskostnaderna med 34 procent. Med beaktande härav syntes det rimligt, att nedsättning vidtoges i dessa arvoden, samt att minskning av dagtraktamentena för samtliga ledamöter av riksdagen skedde med 7 kronor eller för ledamot, som vore bosatt å sammanträdesorten, från 24 kronor till 17 kronor och för annan ledamot från 32 kronor till 25 kronor. Denna minskning motsvarade 29 respektive 22 procent av de nuvarande arvodena. Även de nedsatta arvodena innebure alltså en reell ökning i jämförelse med år 1921. Då arvodesfrågan, som vore av grundlags natur, borde kunna definitivt beslutas strax i början av 1933 års riksdag, borde hänsyn till den uppkommande kostnadsbesparingen tagas redan i budgetförslaget för nästa finansår. Ändring borde jämväl vidtagas i arvodena för statsrevisorerna samt för ledamöter av kyrkomöte. Ifrågavarande arvodesnedsättningar borde för nästa budgetår kunna medföra en anslagsminskning av i runt tal 375 000 kronor.

För genomförande av vad chefen för finansdepartementet sålunda förordat — vartill statsrådets övriga ledamöter vid statsverkspropositionens avlåtande givit sin anslutning — erfordras, såvitt angår ersättning till riksdagens ledamöter, ändring endast i § 12 riksdagsordningen. Jämte det dagtraktamentets belopp nedsattes till 25 kronor för den, som icke är bosatt å ort där riksdag hålles, och 17 kronor för annan ledamot, torde maximiarvodena bära i motsvarande mån minskas till 3 500 kronor respektive 2 400 kronor.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till de skäl, som åberopats för en förkortning av riksdagens påskferier, och då feriernas minskande icke utan olägenhet för de enskilda riksdagsmännen torde kunna genomföras med mindre rätten till fria resor under riksdagstiden i erforderlig mån utsträcket, finner jag mig bära biträda det av förutnämnda kommitté framlagda förslaget om utökning av antalet sådana resor från två till fem. Lika med kommittén anser jag, att påskferiernas förkortande utgör en bestämd förutsättning för förslagets genomförande.

Vad angår den av chefen för finansdepartementet förordade minskningen av ersättning till statsrevisorerna och ledamöter av kyrkomötet, varom bestämmelser äro meddelade i instruktion för revisorerna den 22 maj 1925 (nr 144) och i kungörelse den 28 maj 1926 (nr 151), torde med beslut härutinnan lämpligen kunna anstå till nästa års riksdag.

I enlighet med av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta *förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag och hemställer, att det samma måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Tidelius.